

Η ταχύτατη εξάπλωση της πυρκαγιάς του 1917 στη Θεσσαλονίκη (Γεώργιος Κωνσταντινίδης, δικηγόρος, πιανίστας, συλλέκτης)

/ [Πεμπτούσια· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=168653>]

Η πυρκαγιά και η εξάπλωσή της

Πριν από 100 χρόνια λοιπόν ένα συνηθισμένο σαββατιάτικο απόγευμα στη μέση του καλοκαιριού του 1917, στις 5/18 Αυγούστου, εκδηλώθηκε η φοβερότερη πυρκαγιά στην ιστορία της Θεσσαλονίκης, που κατέστρεψε σχεδόν ολοσχερώς το ιστορικό κέντρο της πόλης και οδήγησε αναγκαστικά στην εκ βάθρων πολεοδομική και αρχιτεκτονική αναμόρφωσή της.

Βέβαια η Θεσσαλονίκη δοκιμάστηκε πολλάκις από πυρκαγιές και στο παρελθόν. Ιστορικές μαρτυρίες για τέτοια φαινόμενα έχουμε ήδη από το 1545. Ιδιαίτερα εκτεταμένες καταστροφές έλαβαν χώρα με την πυρκαγιά του 1890, συνέπεια της οποίας ήταν η καταστροφή περίπου 2.000 κτιρίων, του ναού του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά με το αρχείο του και του ναΐδριου της Παναγίας Ελεούσης.

61 - SALONIQUE 1917. - L'Incendie sur les Quais

Κατά τη μακραίωνη ιστορία της πόλης παρατηρήθηκαν και περιπτώσεις που δεν οδήγησαν τελικά -θα μπορούσαν όμως εν δυνάμει- σε ανεπανόρθωτες καταστροφές. Άξια μνείας είναι αυτή που αναφέρεται στην “Αίτηση των Ενοριτών του Αγίου Αθανάσιου προς τον πρόεδρο της Επιτροπής Εγκαταστάσεως Προσφύγων Π. Κοσμίδη” της 28ης Ιουλίου 1916 (Αρχείο Κωνσταντινίδη). Περιγράφει ανάλογο περιστατικό με αυτό που οδήγησε (πόσο προφητικό άλλωστε) στο ξέσπασμα της μεγάλης πυρκαγιάς του 1917 περίπου έναν χρόνο αργότερα: “Οι από καιρόν εγκατεστημένοι κατά την οδόν Σωκράτους, εν τω Παλαιώ Παρθεναγωγείω πρόσφυγες, όχι μόνον οχληροί εις τους περιοίκους εγένοντο λόγω των συνεχών επεισοδίων άτινα προκαλούσι, αλλά και επικίνδυνοι εσχάτως κατέστησαν εκ της απροσεξίας των, ανάπτοντες πυρά και μαγειρεύοντες εντός των κοιτώνων των.

“Ο εκ του συνοικισμού τούτου των προσφύγων μέγας κίνδυνος εγένετο εις τους περιοίκους περισσότερον καταφανής από την προχθεσινήν έναρξιν πυρκαϊάς, προξηνηθείσης από την εγκληματικήν απροσεξίαν αυτών, κατά την οποίαν θα εκαίετο ολόκληρος η συνοικία, κατά το πλείστον ανασφάλιστος, αν μη προσέτρεχον οι περίοικοι και κατέσβενον την πυρκαϊάν, των προσφύγων ασχολουμένων μόνον εις το να εκκενώσωσι το κτίριον και να αποκομίσωσι τα υπάρχοντά των”.

Έκθεση Δ. Κοντορέπα προς ξένη ασφαλιστική εταιρεία

Στο Αρχείο Κωνσταντινίδη διαθέτουμε ένα σημαντικό τεκμήριο, την “Έκθεση του Δημητρίου Κοντορέπα σχετικά με την πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης της 18ης Αυγούστου 1917”. Ο Κοντορέπας υπήρξε μία από τις πιο αξιόλογες προσωπικότητες της Θεσσαλονίκης στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα. Μακεδονομάχος, πράκτορας του ελληνικού προξενείου, μέλος της αντιπροσωπείας της ελληνικής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, δημοτικός σύμβουλος στα πρώτα μετά την απελευθέρωση δημοτικά συμβούλια, διετέλεσε εμπορικός πράκτορας πλέον των 45 εμπορικών οίκων στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Υπήρξε εκ των πρωτεργατών της ίδρυσης του σημαντικού “Ομίλου Φιλομούσων” και του Γυμναστικού Συλλόγου “Ηρακλής”.

Ο Κοντορέπας λοιπόν στην έκθεσή του, πιθανότατα προς την αγγλική ασφαλιστική εταιρεία “The Liverpool & London & Globe, Insurance Company LTD”, της οποίας ήταν αντιπρόσωπος στη Θεσσαλονίκη, αναφέρει:

“Όπως προκύπτει από την επίσημη κυβερνητική έκθεση, η φωτιά ξέσπασε γύρω στις 14:30 στις 18 Αυγούστου, στο σπίτι της Οδού Ολυμπιάδος 3 (στα βορειοδυτικά της πόλης) που κατοικούνταν από πρόσφυγες. Στο εν λόγω σπίτι μία γυναίκα, που ονομαζόταν Παρασκευή Αδάμ, είχε ανάψει φωτιά σε μια γωνιά της αυλής που χρησιμοποιούταν ως μαγειρείο, για να ζεστάνει νερό για την μπουγάδα. Μετά το τέλος της μπουγάδας η γυναίκα άφησε τη φωτιά (να καίει). Οι σπίθες μετέδωσαν τη φωτιά στο υπόγειο που βρισκόταν σε απόσταση 2 μέτρων και το οποίο χρησίμευε και για τη φύλαξη του σανού ενός κυρίου Γεωργίου Μαύρου. Το σανό έπιασε αμέσως φωτιά και τη μετέδωσε στο υπόλοιπο κτίσμα και από εκεί στα γειτονικά κτίρια. Το κτίριο απ’ όπου ξεκίνησε η φωτιά, καθώς και το περιεχόμενό του δεν ήταν ασφαλισμένο. Ολόκληρη η συνοικία αποτελούνταν από σπίτια με ξυλοδεσιές. Ο ισχυρός βόρειος άνεμος (Βαρδάρης) που έπνεε εκείνη τη στιγμή αύξησε την ισχύ της φωτιάς, έτσι ώστε μέσα σε λίγες ώρες η φωτιά να έχει πάρει τέτοιες διαστάσεις, ώστε καμία ανθρώπινη δύναμη δεν ήταν ικανή να τη σταματήσει”.

Κατευθύνσεις της πύρινης λαίλαπας

Η πυρκαγιά ακολούθησε δύο κατευθύνσεις: προς το Διοικητήριο μέσω της οδού Αγίου Δημητρίου και προς την αγορά μέσω της Λέοντος Σοφού. Το Διοικητήριο σώθηκε χάρη στις προσπάθειες των υπαλλήλων του, που έσπευσαν να βοηθήσουν, ενώ ο ναός του Αγίου Δημητρίου παραδόθηκε στις φλόγες. Ο άνεμος δυνάμωσε και η πυρκαγιά ακόμη πιο γρήγορα κατέβηκε στο κέντρο της πόλης. Σε αυτήν την εξέλιξη σίγουρα συνετέλεσε και η ξύλινη σκεπαστή στέγη της οδού Βενιζέλου, πρώην Σαμπρή Πασά επί Τουρκοκρατίας (συχνά μνημονευόταν ως “σκεπαστά” ή αλλιώς “Καμπαλί – Τσιαρσί”, που σημαίνει σκεπαστή αγορά). Τα μεσάνυχτα είχε φτάσει στην πλατεία Ελευθερίας. Τα ξημερώματα της επόμενης ημέρας (19 Αυγούστου 1917) ο άνεμος άλλαξε κατεύθυνση και τα δύο μέτωπα της πυρκαγιάς κατέστρεψαν όλο το εμπορικό κέντρο. Στις 12:00 πέρασε γύρω από τον περίβολο του ναού της Αγίας Σοφίας, χωρίς να τον πειράξει, και συνέχισε ανατολικά μέχρι την οδό Εθνικής Αμύνης (πρώην Χαμιντιέ), όπου σταμάτησε. Το βράδυ της 6/19 Αυγούστου ολοκληρώθηκε η εξάπλωσή της.

[Συνεχίζεται]